

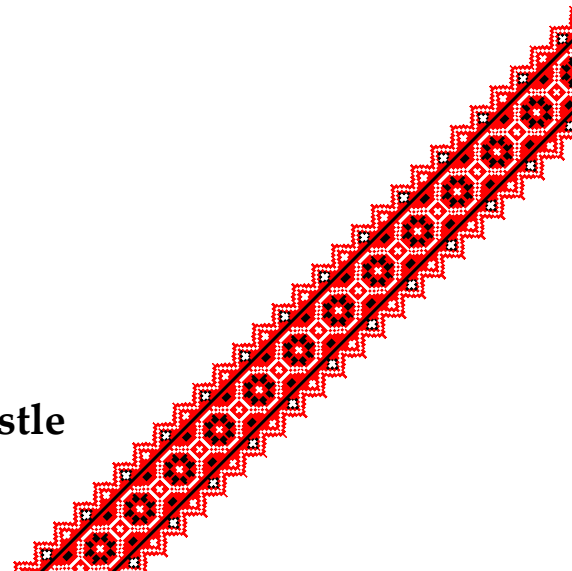

*Християнське
виховання
дітей*

*Поради священника
батькам*

митр. протопресвітер
о. Юрій Гнатів

Українська Православна Церква
св. Апостола Андрія Первозванного
Ukrainian Orthodox Church of St. Andrew the Apostle
1630 Dupont Street, Toronto, Ontario

Видання Української Православної Церкви
св. Апостола Андрія Первозванного

www.standrewuoc.ca

(416) 766-7511

Чоловік і жінка – будівничі Домашньої Церкви

Перше як говорити про християнське виховання дітей треба обов'язково дещо сказати про батьків – якими вони повинні бути.¹ Батьки отримали від Господа Бога, в Таїнстві Вінчання, право продовжувати людський рід. Бог сказав в раю до Адама і Єви: “Множтесь і наповняйте землю” (Бут. 1:28).

Чоловік і жінка йдуть в подружжя з традиціями двох родин: молодий несе з собою один психологічний багаж, молода – другий. Через те, незважаючи на сильне сходження в емоціях любові, їхнє даліше впасовування й вростання водно буває критичним, а часом таким тяжким, що молоде подружжя, замість витворення свого специфічного подружнього характеру, – розвалюється. Добре, коли обидва партнери завершують цю кризу вростання в здоровий організм родини. Таке подружжя і така родина щасливі; такий родинний організм – унікальний, він небувалий і неповторний. Коли він витримує всі випробування вростання водно, – він духово здоровий, діти такої родини бувають емоційно й духово задоволені, здорові. На такій родинній базі будується й Домашня Церква, про яку говорив Апостол Павло (Филимона 2).

Дім і організм родини мають виняткове значення в розвитку людини. Тут, у родині вирішається розвиток особистої повноти, або особистих невдач та браків; тут розвивається й удосконалюється характер одиниці і весь комплекс її життя, а втім соціального, економічного та психологічного відношення до інших людей. Це – розвиток затяжний, розвиток рідко-коли плавний; він частіше довгий і трудний, також критичний і майже в кожній родині – унікальний. У кожній бо родині виробляється своєрідний порядок життя й реакція на зовнішній світ, за що відповідає родина, а втім батько і матір, а найчастіше таки мати.

¹ Перші рядки, якими повинні бути батьки, взяті із праці о. протопресвітера С. Ярмуся, “Істота християнського дому”.

Вплив матері на розвиток дитини позначається найбільше; нервовий і духовий баланс дитини найперше від неї залежний. То звідси починається розвиток майбутнього типу дорослої людини. Треба знати, що людина народжується тільки з потенційним даром особистості, а саму свою специфічну особистість, – свій характер і свою вдачу виробляє під впливом батька-матері та решти членів родини. І дуже добре буває там, де всі потреби – природна спрага і голод серця дитини бувають задоволені відношенням батька і матері та всієї родини. Наука доказує, що там, де дитячі потреби – такі, як потреба любові, потреба признання, заохоти, а переважно родинної безпеки, – коли ті потреби бувають задоволені, тоді людина розвивається нормально і пізніше стає здоровим індивідом, здоровою людиною душевно і тілесно.

Далі, у дуже великій мірі здоровий розвиток дитини залежить від емоційного стану цілого організму родини, а найперше емоційного здоров'я батька і матері. Ніщо так легко не передається від батьків на дітей, як стан їхнього емоційного балансу – такого, як любов-ненависть, спокій-тривога, взаємна підтримка, чи безнастанні нарікання й сварка. Висловившись простіше, можна сказати, що спокійно-небесна атмосфера дому вирощує людину-ангела, а пекельна атмосфера дому вирощує тип нещасної людини.

Родинний організм затаює в собі неймовірні сили; вони не завжди помітні, і не завжди зрозумілі самим членам родини, але їхній вплив на всіх членів родини великий: часом благородний, а не раз фатальний.

Любов між батьком і матір'ю має дуже благородний вплив на дітей; діти таких батьків почувуються безпечні, духово задоволені й, звичайно, забезпечені потребами емоцій, – любові. Це сприяє розвиткові їхнього духового, а то й фізичного здоров'я. Там, де між батьком і матір'ю царить пекло – там діти загрожені, позбавлені потреб любові, вони перебувають у постійному напруженні й страху, бо вони непевні щодо елементарного родинного захисту й добробуту.

Але ось саме такий стан – розвал родини, осиротиння дітей – це пошесть двадцятого століття. Вона починає проявлятися в умовому, неврозному й психічному хворінні дітей, в ненормальній поведінці молоді, в різних бунтах, а також у спробах, замість утраченого родинного захисту, творити різні товариства та групи. Так вироджується тип модерної людини – тип людини сироти.

Є певні передумови для християнських родин бо без них ні здорового родинного організму ні поняття про Домашню Церкву не може бути. Ось ці передумови:

- (1) Подружнє життя повинне бути любовне й приємне, як для батьків, так і для їхніх дітей.
- (2) В батьків повинна бути любов і довір'я до дітей, і діти повинні бути свідомі того.
- (3) Батьки повинні підтримувати своїх дітей, розбудовувати їхню самовпевненість, заохочувати їх, а ніколи не упосліджувати, чи зневажати. Такі самі взаємовідносини повинні бути і між дітьми: дружні, братні.
- (4) Батьки мусять розуміти емоційний голод усіх своїх дітей і відповідно задовольнювати його. Фаворитизму в них по відношенні до дітей не може бути.

Поставлена на ось такі основи, родина буде солідна, і ввесь родинний організм – здоровий; там буде згода в сім'ї, і мир, і тишина; там буде здоровий і всіма членами шанований устав родинного життя; там вся родина буде мати час на працю, на розвагу, на релігійне життя і на відпочинок; там батьки і діти, як родинний організм, – будуть щасливі. Ніхто з такого дому втікати не буде: ні батьки, ні діти, бо їх буде в'язати блаженна родинна атмосфера, родинна любов, родинне щастя. В такій родині всі члени сім'ї знають, що вони бажані й люблені; вони свідомі і того, що кожне з них у родині – корисне й потрібне.

Так, отже, там де згода в сім'ї, де мир і тишина – там і родинне щастя, і така родина, – як один організм, – живе життям нормальним, а втім життям повним – духовним, релігійним. У такій родині Бог пробуває, – каже наша народна пісня; виробляється любов до Бога і до ближнього свого; там виробляється пошана і любов до своїх родинних, народних та релігійних традицій; там виробляється національний характер людини, народна й патріотична любов.

Батьки і діти – створення етичної і духовної основи

Після загальних передумов, якими повинні бути батьки, щоби виховували своїх дітей в християнському дусі, приступаємо до нашої теми, християнське виховання дітей, в застосованні до життя наших умов.

Життя йде, безперервно міняючись. Ці зміни викликаються розвитком науки, техніки й іншими причинами. У людей старших віком – батьків уже утворилися певні погляди, певні звички. Зміни життя не так-то швидко сприймаються ними і тому вони де в чому відстають від життя. Молодь же зразу сприймає нове, бо у молоді тільки починають утворюватися свої погляди, свої звички. Молодь взагалі все сприймає швидше, ніж старші. Це є характерна риса молодости. Молодість має і інші, притаманні лише їй, особливості. Молодь в більшості має більшу освіту ніж батьки і то освіту сучасну. В наслідок – у дітей, у молоді утворюються погляди і звички часом трохи, а часом і багато відмінні, ніж у батьків і так постають суперечності між батьками і дітьми, повстає проблема “батьки і діти”. Для тих, хто емігрував з України дорослими, ця проблема ще більше поглиблюється, бо для них змінилися ще і умови життя і середовище, серед якого доводиться їм жити.

Батьки хочуть, щоб їх діти так думали і так жили, як їм кажуть батьки. Тут батьки не ураховують того, що умови, в яких виховувалися вони, більше чи менше є інші, ніж умови, в яких виховуються їх діти. І тому діти, молодь не можуть бути точнісінько

такі, як батьки. Молодь учиться в англійській школі і перебуває в різнонаціональному і різновірному середовищі, яке має великий вплив на утворення світогляду. Ізолювати дітей від цього середовища абсолютно не можна, це був би абсурд. До цього ще: радіо, телевізія, інтернет, преса й ін. унеможливають ізоляцію.

Головна увага батьків повинна бути звернена на інше. Діти, молодь сриймає від середовища не лише добре, а й погане. І від того цього поганого батьки мусять уберегти своїх дітей. Це не легка справа. Самі батьки, лише своїми силами, не спроможні зробити це. Тут на допомогу батькам повинно прийти все українське суспільство, яке також повинно бути зацікавлене в правильному вихованні дітей і молоді, цих майбутніх членів нашої Церкви і українського суспільства, щоб зберегти їх для себе, а не розгубити їх.

Найголовніша увага у вихованні мусять бути звернена на те, щоб діти, молодь зрозуміли, що український народ стоїть нарівні з іншими культурними народами – що українці вносять дуже багато цінного з культури українського народу в загальну скарбницю канадського життя. Потрібно виховати у дітей любов до свого, українського. Потрібно дітям, молоді роз'яснювати, що вони будуть сильні лише тоді, коли не відірвуться від свого кореня – від рідного народу. Правильне розв'язання проблем у вихованні дітей – це правдиво християнське культурне життя українського суспільства, що була б запорукою збереження і згуртування наших дітей, нашої молоді навколо українського громадського життя.

Обов'язки батьків

Святе Письмо навчає батьків, як треба виховувати своїх дітей. Батьки повинні їх любити (Тит. 2:4). Але це не значить, що треба потакувати всім забаганкам дітей. Діти мусять бути вихованими так, щоб знали вони, що немало є “не можна”. Інакше діти не будуть відповідно підготовані до життя і в житті їм буде дуже важко, бо вони зіткнуться в багатьох випадках з тим, що “не можна”. Батьки

зобов'язані клопотатися дітьми: годувати і одягати їх, забезпечити всім потрібним для науки і ін. (Матв. 7:9-11, 2 Кор. 12:14, 1 Тим. 5:8).

Батьки можуть і карати дітей, лише кара мусить бути така, щоб вона виправляла дитину, а не озлобляла її. Потрібно, щоб дитина почувала і знала, що батько карає її справедливо. Ніколи не треба поспішати з карами, бо можна добитися того, що дитина не буде говорити правди, щоб уникнути кари, а цим буде духовно поступово відходити від батьків. Св. Апостол Павло навчає: “Батьки – не дратуйте дітей своїх, а виховуйте їх в освіті і остереженні Божому” (Єф. 6:4). “Батьки, – не роздражнюйте дітей своїх, щоб на душі не впали вони” (Кол. 3:21).

У дитини бувають свої думки, свої дитячі “таємниці”. І дитина хоче поділитися ними з кимсь. Нехай це буде мама і тато. Вислуховуйте спокійно, зацікавлюйтеся, щоб дитина це бачила, що мама і тато її слухають, а тоді треба розумно порадити дитині. Дітей треба систематично виховувати так, щоби вони бачили в мамі і татові найближчих друзів, порадників. І коли діти стануть виростати, і думки і “таємниці” їх приймуть вже більш серйозний характер, вони звернуться за порадою до мами, і до тата. І мама і тато убережуть дітей від поганого, особливо в переходових для дітей роках 12-16.

Коли діти підростають більшими, у них починає утворюватися свій світогляд. Цей момент дуже важливий. Батьки чують явно неправильні, а навіть дикі думки. *Не висміюйте дітей*, бо цим ви відштовхнете їх від себе. Будьте спокійні, доводьте дітям, що вони помиляються, але *обов'язково шануйте їх думки*. Не буде цього – наші діти відійдуть від нас; вони будуть шукати когось, хто не буде сміятися з їх думок, а ми духовно втратимо дітей. Може і фізично вони і будуть жити при нас, але духовно стануть чужі для нас.

Середовище відіграє величезну роль у вихованні дітей. Дома в хатах батьків повинен бути порядок, охайність. Це мимоволі впливає на дітей і непомітно виховує у них теж порядок і охайність.

Привчайте дітей до праці. Виховуйте в них почуття слухняності і правдомовності. Не вимагаймо від дітей ніколи непосильного для них. Діти є різні. Що по силах одним, то не по силах другим. Батьки повинні знати своїх дітей, знати їх сили.

Привчайте дітей з самих малих років молитися, ходити до церкви, любити свою рідну Церкву, і привчайте їх до жертвенності, бо жертвенність – це виховання у дітей почуття потреби служіння іншим людям. Хай ця жертва буде маленька, але обов'язково вона повинна бути.

Тут треба звернути увагу на одне дуже негативне явище в нашому суспільстві. Батьки вдома при дітях часто засуджують і лають вчителів, громадських діячів, священників. Хіба батьки не розуміють, що цим вони вбивають у дітей пошану до вчителя, священика, церковного проводу, громадського діяча або взагалі до старших? Як наслідок, діти перестають слухатися вчителів, священників, дорослих, а так знижується успішність в науці, у дітей утворюється непошана не лише до священика, а і до того, що він робить, до Богослужень, до віри. Батьки тоді починають карати дітей, хоч карати треба батьків, що може несвідомо, але це самі ж батьки підготували дітей до цього. Пізніше діти можуть і до батьків поставитися з недовір'ям.

А ще гірше буває, коли батьки, лаючи вдома вчителів, священників і ін., при зустрічах з ними бувають дуже ввічливими. І тоді діти бачать лицемірство батьків. Чи буде пошана до такого батька? Чи буде довір'я до таких батьків? Очевидно, що ні. Батьки повинні обов'язково давати приклад дітям у всьому: в молитві, в праці, в науці, в учащенні до Церкви, в співжитті з ближніми.

Обов'язки дітей

Божа заповідь говорить: “Шануй батька свого і матір свою, щоб добре тобі було і щоб довголітньо ти жив на землі” (2 Мойсея 20:12). Святе Письмо навчає дітей:

- (1) Слухати своїх батьків. Св. Апостол Павло пише: “Діти, – будьте слухняні у всьому батькам, бо це Господеві приємне” (Кол. 3:20).
- (2) Бути уважними до повчання батьків своїх. “Сину мій! Хорони заповідь батька твого і не відкидай повчання матері своєї” (Притч. 6:20).
- (3) Піклуватися про своїх батьків (1 Самуїла 22:3-4).
- (4) Шанувати старших (1 Петр. 5:5, 3 Мойсея 19:32).

Буває не раз, що батьки є нечесні, жорстокі, ненависники людей. Що тоді робити дітям – чи вони повинні слухати таких батьків? Ні, таких батьків діти не повинні слухати. Коли батько навчає дитину неправді і в загальному поганому, то слухати його в цьому не треба. З життя св. Великомучениці Варвари ми знаємо, що вона любила свого батька. Але коли перед нею повстало питання: кого слухати – отця земного чи Отця Небесного, вона без вагання вибрала послух Отцю Небесному.

Обов'язки Церкви, школи і української громади

Підсумовуючи нашу тему треба іще сказати і про обов'язок Церкви, школи і громадських організацій супротив дітей і молоді у їх вихованню.

Церква завжди навчала і навчає дітей лише доброму: бути слухняними, правдомовними, добре вчитися, зо всіма дружно жити. Церква може зробити тим більше, чим частіше буде зустрічатися з дітьми: на Богослуженнях, в школі, на відповідних імпрезах і ін. Без допомоги батьків Церква не може багато зробити. Батьки повинні завжди приводити дітей на Богослуження. Ісус Христос сказав: “Пустіть дітей іти до Мене і не бороніть їм” (Марк 10:14).

Значення школи у формуванні світогляду дитини дуже велике. Школи при українських інституціях виховують дітей головно в національному дусі, без сумніву, не забуваючи про релігійне виховання. Сама школа без допомоги батьків не може також багато дати дітям, бо діти дуже мало часу проводять в українських школах. Батьки повинні слідкувати, щоб їх діти регулярно відвідували школу і систематично виконували всі шкільні завдання. Дуже добре було б привчити дитину, щоб вона щодня хоч би 25 хвилин приділяла навчанню українознавства.

Всі громадські організації, незалежно від характеру їх праці, повинні також взяти участь у вихованні дітей. Діти – це майбутні члени наших громад. Тому суспільство мусить цікавитися – чи діти виховуються в належному релігійно-національному дусі? Громади мусять приділяти більше уваги і самим дітям. Діти є дуже чуткі. Коли вони побачать піклування про них з боку громади, то будуть тягнутися до громади, будуть почувати себе маленькими членами.

Дитина не зразу відходить від батьків, а поступово. Пам'ятаймо що не раз і дрібниці відіграють велику роль у вихованні дітей. Будьмо у всьому зразком для своїх дітей. Тоді побачимо, що наші діти вшанують турботу і працю своїх батьків і навернуться до своєї рідної Церкви і згуртуються навколо українського середовища.

